

Prof. zw. dr hab. Maria Kruk-Jarosz

Uczelnia Łazarskiego

Warszawa

Recenzja

rozprawy doktorskiej

**pt. Wpływ Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. na system prawa
wyznaniowego,**

mgra Marcina Olszówki

Autorem rozprawy doktorskiej zatytułowanej *„Wpływ Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. na system prawa wyznaniowego”* jest Doktorant o gruntownym przygotowaniu akademickim w zakresie prawa konstytucyjnego (asystent w Katedrze Prawa Konstytucyjnego) jednocześnie aktywnie prowadzący badania w dziedzinie prawa wyznaniowego (m.in. systematyczny udział, także z referatami, w konferencjach i zjazdach prawa wyznaniowego, w tym zakresie też studia doktoranckie), o czym na wstępie tej recenzji należy wspomnieć, ponieważ temat rozprawy doktorskiej znajduje się na pograniczu obu dyscyplin (system źródeł prawa wyznaniowego mieści się w systemie źródeł prawa i jest uznawany za jego podsystem) i którego bez znajomości ich obu nie sposób byłoby opracować. Zwłaszcza dotyczy to prawa konstytucyjnego ze względu na wymóg podstawowej pogłębionej wiedzy w dziedzinie konstytucyjnego systemu źródeł prawa, która tylko pozornie może wydawać się dostępna dla teoretycznej analizy dowolnym innym warsztatem prawniczym. Znajomość prawa konstytucyjnego jest tu istotna przede wszystkim dlatego, że ciężar badań tej rozprawy lokuje się w prawie konstytucyjnym o tyle, iż ewentualna fałszywa ocena nowej konstytucyjnej regulacji problematyki, mającej znaczenie dla tematu pracy, mogłaby skutkować fałszywą oceną stanu prawa wyznaniowego. Prawo wyznaniowe jest w tej rozprawie swego rodzaju przedmiotem, oglądanym przez pryzmat postanowień Konstytucji, zwłaszcza zaś jej aksjologii i nowej koncepcji źródeł prawa. A ponieważ nie zachodzi bezpośrednie przełożenie przepisów Konstytucji na formy (i zakres materii) prawa wyznaniowego, bo Konstytucja tylko częściowo określa wprost formy prawa wyznaniowego i to nadając im partykularny charakter, dostrzeżenie relacji między tymi systemami (czy systemem i podsystemem), na co wpływ ma także dodatkowo szereg innych czynników (tradycja, stan zastany, praktyka) wymaga znajomości obu, ale zwłaszcza konstytucyjnego

systemu źródeł prawa, jego teoretycznej i aksjologicznej podstawy, relacji z poprzednim stanem prawnym oraz dawnej i obecnej praktyki.

1. Wybór tematu

Trafność wyboru tematu uzasadnia się dwojako. Po pierwsze jego wybór motywują okoliczności teoretyczno-prawne, czyli nowa regulacja konstytucyjna relewantna wobec prawa wyznaniowego, po drugie – cel, jakim jest ocena, jak w nowych warunkach prawnych zachowuje się system prawa wyznaniowego, zwłaszcza, że te warunki nowa Konstytucja zmieniła diametralnie.

W aspekcie pierwszym występują trzy podstawowe przesłanki: (1) nowość regulacji konstytucyjnej z 1997 r. w zakresie źródeł prawa - jej charakteru i zakresu, zwłaszcza w kontekście poprzedniej koncepcji; (2) wpływ tej regulacji na pozycję prawną różnych podmiotów prawa, zwłaszcza jednostek i ich wspólnot; (3) nowe ukształtowanie stosunków państwo - kościoły i związki wyznaniowe. W aspekcie drugim – co jest podstawowym zadaniem Autora rozprawy - należy ustalić, jaki w efekcie jest skutek wpływu tej nowej koncepcji konstytucyjnej na prawo wyznaniowe, jego system i poszczególne formy. A przede wszystkim, jaki jest zakres i charakter tego wpływu: po pierwsze czy on w rzeczywistości istnieje w stopniu znaczącym, po drugie – jeśli tak, to czy jest pozytywny, czy Konstytucja w wystarczający i trafny sposób odpowiada na zapotrzebowanie owego systemu, oglądanego nie tylko w kategoriach czysto legislacyjno-prawnych, ale także jako odpowiedź na zapotrzebowanie lub realizację uprawnień danych wspólnot społecznych, zgodnie z zasadami ustrojowymi oraz zasadą pomocniczości. Każda odpowiedź będzie cenną informacją nie tylko co do prawa wyznaniowego, ale także, a może przede wszystkim, co do konstytucyjnej koncepcji źródeł prawa, przekaże bowiem wiedzę o jej użyteczności w omawianej sferze. Także i dlatego ważne jest, że podejmujący tę analizę, obok znajomości prawa wyznaniowego, ma kwalifikacje w zakresie prawa konstytucyjnego.

Konstytucja RP z 1997 r. kształtuje nowe podejście do systemu prawnego, reorganizuje system źródeł prawa i ustanawia jego aksjologię na zasadzie podporządkowania prawa – generalnie biorąc – państwu prawnemu a zwłaszcza prawom i wolnościom człowieka, zarówno gdy wyznacza przepisom prawa granice interwencji w tę sferę (ograniczenie korzystania z praw i wolności), jak i pozwala władzy państwowej na posługiwanie się w tym celu tylko niektórymi aktami normatywnymi. Takie przeorganizowanie i obwarowanie nowymi wymogami źródeł prawa powoduje zmiany w szeregu dziedzinach życia publicznego. Nic dziwnego, że zarówno sam system, jak i jego wpływ na inne „podsystemy”, jest poddawany badaniom prawniczym. W tej kategorii znajduje się też opiniowana rozprawa. Poddaje ona właśnie badaniu, na ile nowy system konstytucyjny wpływa na system prawa wyznaniowego, jako jeden ze społecznych systemów prawa. Dotychczas, jakkolwiek samym konstytucyjnym systemem źródeł prawa, jako takim, zajmuje się doktryna prawa konstytucyjnego dość intensywnie (bogata bibliografia w rozprawie), i analogicznie –

literatura prawa wyznaniowego poświęca mu także odpowiednio uwagę (może nie tak intensywnie w zakresie jego ewolucji), prac ujmujących kompleksowo relacje między obydwojoma systemami i analizujących „sprawczy” charakter Konstytucji w tym zakresie, nie jest wiele. To wszystko przesądza o trafnym wyborze tematu rozprawy doktorskiej, której analizy mogą przynieść nową wiedzę o każdym z tych systemów z osobna, ale przede wszystkim o procesach oddziaływania Konstytucji na specyficzną, ze społecznego punktu widzenia, sferę prawa i stosunków społecznych.

2. Struktura pracy

Okoliczność zbiegu w jednym temacie analizy dwu systemów: konstytucyjnego systemu źródeł prawa i systemu prawa wyznaniowego, powoduje, że Autor rozprawy musiał podjąć kilka równoległych wątków. Zaletą konstrukcji pracy jest uniknięcie nazbyt „akademickiego” (w negatywnym znaczeniu) podejścia, które nakazałoby najpierw przeprowadzić wykład o nowym konstytucyjnym systemie źródeł prawa, potem o systemie prawa wyznaniowego a w końcu zaprezentować ich wzajemne relacje w duchu zapowiedzianym w tytule, co spowodowałoby dokonanie trzech osobnych prezentacji, nie licząc niezbędnego szkicu historycznego, z których tylko ta trzecia byłaby rozwiązywaniem *sensu stricto* zapowiedzianego problemu badawczego. Uniknięcie tego nie było łatwe, tym bardziej warto zwrócić na to uwagę. Powiązanie ww. równoległych wątków w sposób od razu wkraczający *ad rem* (relewancja systemów) następuje więc od samego początku, w ten sposób, że rozprawę otwiera (nie licząc Wprowadzenia, prezentującego motywację wyboru tematu i definicję podstawowych pojęć) relacja „stanu wyjściowego”, tzn. wpływu na prawo wyznaniowe Konstytucji PRL z 1952 r. i systemu prawnego okresu transformacji (rozd. I i II). Na tym tle Autor przedstawia podstawowe cechy nowego systemu źródeł prawa (dychotomia), mające znaczenie dla istoty omawianego problemu (rozd. III), a następnie charakteryzuje specyfikę (dyspersja) ustrojowych podstaw prawa wyznaniowego w nowej Konstytucji (rozd. IV). Kolejne rozdziały (V – VIII) poświęca już omówieniu poszczególnych form prawa wyznaniowego. Każdy rozdział zawiera podsumowanie, a całą analizę kończą Konkluzje.

3. Bibliografia i dokumentacja

Bibliografia przywołana w wykazie, a tym samym literatura powoływana w tekście rozprawy, jest bardzo obszerna, liczy 659 pozycji i wyczerpująco prezentuje polskie piśmiennictwo w zakresie zarówno konstytucyjnego systemu źródeł prawa w Polsce w różnych okresach historycznych, jak i prawa wyznaniowego oraz zasad ustrojowych i praw człowieka wiążących się z omawianą problematyką.

